

Magyarország az ezredfordulón
MTA Stratégiai Kutatások

ZÖLD BELÉPŐ
EU-csatlakozásunk
környezeti szempontú vizsgálata

Elek Sándor – Kulifai József

**A KÖRNYEZETKÍMÉLŐ INTÉZKEDÉSEK
TÁMOGATÁSA A MEZŐGAZDASÁGBAN
AZ EU STRUKTURÁLIS ALAPJAIBÓL**

Témavezető:
Ángyán József

Sorozatszerkesztő:
Kerekes Sándor és
Kiss Károly

Budapest, 1997. november

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
1. A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS FELTÉTELRENDSZERE	4
1.1. A mezőgazdaság átalakulásának néhány jellemzője	4
1.2. A termelési tényezők és környezeti problémák	5
1.3. A mezőgazdasági termelés és az élelmiszerek minősége	7
1.4. Az EU csatlakozás agrárkörnyezetvédelmi aspektusai	9
2. A KÖRNYEZETKÍMÉLŐ GAZDÁLKODÁS ÉS AZ ERDŐSÍTÉS TÁMOGATÁSA..	12
2.1. Agrárpolitikai fordulat	12
2. 2. Az EU agrárkörnyezetvédelmi intézkedései	13
2.2.1. A környezetkímélő és tájmegőrző gazdálkodás támogatása.	14
2.2.2. Az erdősítés támogatása	22
ÖSSZEFOGLALÁS	28
IRODALOM	31

BEVEZETÉS

A magyar agrárszektor fejlesztése, modernizálása nem oldható meg csupán hazai erőforrásokból. A mezőgazdasági termelés jövedelmezősége, illetve az állami támogatások nem elégségesek a szektor önfinanszírozásához, elengedhetetlen tehát külső források bevonása. Ez jelentheti külföldi tőke igénybevételét (hitelek, kölcsönök, segélyek), a lehetőségeket illetően megkülönböztetett szerep hárul az Európai Unióra. Az EU-ból származó pénzügyi erőforrások bevonását egyrészt az 1991. decemberében megkötött Társulási megállapodás, másrészt a teljes jogú tagság lehetősége, továbbá az arra történő felkészülés szükségessége teremti meg. A fejlesztéseknél **fontos kérdésként kell kezelni a környezetkímélő gazdálkodás szempontjait**. Az Európai Unióban a természetvédelmi szempontból jelentős mezőgazdasági rendszerek fenntartásának egyik legfontosabb eszközévé a környezetkímélő ösztönzők váltak. Alapvetően jellemző, hogy a magyar mezőgazdaság struktúrája, intézményrendszere nem egyezik meg az EU környezetkímélő támogatásait illetően. Tekintettel Magyarország várható EU tagságára a 2000 utáni években, és az ebből adódó jogharmonizációs követelményekre, a hazai természetvédelmi ösztönzőrendszer kialakítása során a EEC szabályozásokat érdemes alapul venni, ugyanis **a magyar agrárkörnyezetvédelemnek stratégiai érdeke, hogy már a csatlakozást megelőzően legyenek működő agrár-környezetvédelmi támogatási rendszerei**, de legalább rendelkezzen erre vonatkozó tervekkel, mert ezen a területen valószínűleg jelentős közösségi finanszírozásra számíthat.

A tagállamok befizetéseiből, a vámbevételekből, illetve az általános forgalmi és fogyasztási adón keresztül létrejött pénzügy alapok közül legjelentősebbek a mezőgazdasági, a strukturális és a kohéziós alapok. A Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund- FEOGA) Orientációs Osztálya lényegében az EU-n belül működő Közös Agrárpolitika (Common Agricultural Policy-CAP) finanszírozását szolgálja. A Strukturális Alapok (a FEOGA Orientációs Osztálya), az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai Szociális Alap, és a Halászati Orientációs Alap) a szerkezetváltás elősegítését és a regionális problémák kezelést, a válságtérsegek kezelését szolgálják. A Kohéziós Alap forrásai főként a környezetvédelmi és az infrastrukturális beruházások támogatására szolgálnak.

A 1992-es CAP reform kiegészítő intézkedéseinek részét képező **EEC 2078/92. számú rendelet** valamennyi tagállamban lehetővé tette olyan támogatási rendszerek bevezetését és forrásokat teremtett olyan intézkedésekhez, amelyek elősegítik a környezet-, a természet- és a tájvédelmi célok integrálását a mezőgazdasági tevékenységbe.

A környezet- és természetvédelmi szempontok beépítése a mezőgazdaság közgazdasági eszközei közé, azzal az előnnyel jár, hogy a termelőket természetkímélő gazdálkodásra lehet ösztönözni.

Az EU szabályozások tükrében a tanulmány kitér a következő területekre:

- A magyar mezőgazdasági termelés feltételrendszere;
- Az EU környezetvédelmi támogatásai ismertetése, elemzése;
- A magyarországi támogatási rendszer jellemzőinek összefoglalása
- Az EU konform hazai rendszer bevezetése feltételei elemzése.

A nagyszabású stratégiai célok mind például a szerkezet-átalakítás, a modernizálás, a vidékfejlesztés stb. szinte megfoghatatlan jelszavai helyett konkrét terveket, akciókat kell a finanszírozáshoz elkészíteni.

Minden olyan intézkedés, amelynek elmaradása a jövőbeni teljes tagság esetén fog az EU számára problémát illetve pótlólagos kiadást okozni (pl. növény- és állategészségügyi, környezetvédelmi intézkedések, jogharmonizáció stb.) sikerrel finanszírozható meg akár a teljes jogú tagság előtt is.

1. A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS FELTÉTELRENDSZERE

1.1. A mezőgazdaság átalakulásának néhány jellemzője

A mezőgazdaság a magyar gazdaságban hagyományosan nagyobb szerepet játszik, mint a legtöbb ipari országban. Magyarország természeti adottságai igen kedvezőek a mezőgazdaság számára. Az ország összesen 9,3 millió hektárnyi területének 70%-a termőföld és 19%-át borítja erdő. Az egy főre jutó termelésre alkalmas föld nagysága az európai országok közül a legmagasabb értékek közé tartozik. A mezőgazdasági művelésre alkalmas földek java része termékeny és az éghajlati viszonyok is kedvezőek a mérsékelt övi mezőgazdasági termelés számára. Magyarországon régi hagyományai vannak a mezőgazdasági tevékenységben való jártasságnak, a korszerű eljárások alkalmazásának. Az agrárgazdaságot színvonalas oktatási hálózat és kutató helyek, nagyszámú, képzett szakember, mint humán erőforrás szolgálja.

A magyar mezőgazdaság fejlődését az elmúlt évtizedekben alapvetően a közvetlen és közvetett energia-bevitel rohamos növekedése jellemezte. Az ipari eredetű, illetve feldolgozású anyagok részaránya a mezőgazdaság összes anyagfelhasználásán belül a 60-as évek elején még elenyésző volt, de a 1980-as évek közepére megközelítette a 60 %-ot. A gyors ütemű iparosodó fejlődés hatására 25 év alatt a területegységre jutó hozamok megkétszereződtek.

A támogatások és az utasítások következtében jellemző volt a mennyiségi szemlélet, az **anyag- és energia pazarlás** (a műtrágya, a növényvédőszer túlzott felhasználása, pl. a szőlő előírás szerinti évi 25 permetezése), a tájidegen kultúrnövények termesztése, ami sok helyen a talaj termőképességének nagyfokú romlását, valamint országos léptékben a legnagyobb mértékű folyamatos víz (talajvíz is) szennyezést okozta.

Az intenzív, növekvő ráfordításokkal, energia-bevitellel dolgozó iparszerű növénytermesztés igen jelentős termelés növekedést eredményezett, aközben azonban egyre nagyobb számban jelentkeztek azok a problémák, amelyek kedvezőtlenül hatottak magára a termelésre, de a globális emberi létfeltételekre is. A környezetnek az elhatározott funkciók és tevékenységek igényei szerinti átalakításával, a természeti erőforrások kikapcsolásával járó rohamos mesterséges energiaráfordítás-növelés azonban olyan folyamat, amely már a termésátlagok növekedése időszakában is káros tendenciákat indított el a környezetben.

Ezek mellett még az általában **a monokultúrákra és a nagyüzemi állattartásra jellemző káros környezeti hatások** is érvényesültek.

Környezeti szempontból azonban előnyt jelentett a nagyüzemek viszonylag könnyű ellenőrizhetősége és az itt élő és dolgozó agrár szakemberek képzettsége, ami a munkájukban bizonyos mértékű jövőorientáltságban jelentkezett.

A termeléshez felhasznált iparcikkek gyorsabb árnövekedése, és a termelés csökkenése azonban környezeti szempontból hasznosnak tekinthető a túlzott műtrágya- és növényvédőszer kényszerű csökkentésben megjelenő kisebb környezeti terhelés tekintetében.

Ez a nehéz helyzet azonban már érzékelhetően előtérbe állította a minőségi szemléletet, az adottságoknak megfelelő növénytermesztést, állattenyésztést, ami a további fejlődés és az EU csatlakozás egyik legfontosabb feltétele.

Az átalakulások következményeként megsokszorozódott az ágazati szereplők száma. Ma kb. negyvenezer vállalkozás működik, amelyek kb. 75%-a egyéni vállalkozó, kb. kétezer a szövetkezetek, kb. 2 600 betéti társaságok és kb. 3 300 jogi személyiségű társaságok száma. Hasonlóan megnövekedtek az élelmiszeripari és az agrárkereskedelmi szervezetek.

A szervezetek számának gyors növekedésével nehezedett az ellenőrzés, azonban ezt nem követte ennek megfelelő kiépítése, ami szintén növeli környezeti és egészségügyi kockázatot, valamint az exportban versenyhátrányt okoz (míniumos paprika, vegyszermaradvánnyal szennyezett levélzöltségek, nitrátos sárgarépa stb.).

A negatív jelenségek többségükben **az intenzív földhasználat** és az ezzel együtt járó növekvő közvetlen (üzemanyag) és közvetett (műtrágya, növényvédő szer) energia-bevitel környezet-terhelő hatásának tulajdoníthatók, de okai között a mezőgazdaságon kívüli problémák (ipari, kommunális szennyezés stb.) is igen jelentős szerepet játszottak. E negatív – egymással is összefüggő – jelenségek közül a következőket emelhetjük ki.

Közvetett – **a termelési alapokat negatívan befolyásoló** – jelenségek:

- a termőtalaj pusztulása (szervesanyag-tartalmának, biológiai életének csökkenése, savanyodása, vizenyősödés, láposodás, szikesedés, illetve sivatagosodás, kiszáradás, talajvízszint süllyedés, a talajszerkezet romlása, porosodás, tömörödés, stb.)
- fajgazdagság csökkenése, az ellenállóképesség, a növényi és állati genetikai alapok beszűkülése, pusztulása, a biodiverzitás csökkenése,
- a mezőgazdasági területek ipari eredetű szennyezése, valamint csökkenése az iparosítás és az urbanizáció következtében.

Az emberi létért közvetlen veszélyeztetettsége:

- élővizek, talajvíz, rétegvíz, ivóvízbázisok elszennyeződése,
- szermaradványok feldúsulásának, metabolitjaik nyomon követhetetlen rekombinációs hatásának kiszámíthatatlan hatása az élőlényekre, köztük az emberre,
- az élelmiszerek beltartalmának felhígulása,
- mindezekkel összefüggő humán egészségkárosodás,
- vadon élő növény- és állatfajok, természetes biotópok veszélyeztetettsége.

1.2. A termelési tényezők és környezeti problémák

A talajok mennyisége és szerkezete

A talajok termékenységét (súlyosabb esetekben létét) veszélyeztető antropogén és más úton felgyorsított természeti folyamatok az alábbiak:

– **a víz- és szélerozió** által sújtott területek aránya az utóbbi évtizedben tovább növekedett. Romlott a talajok fizikai, kémiai és biológiai állapota is. Ennek okai az ésszerűtlen tájhasználatban, a nagyméretű táblák kialakításában, erdőkben a tarvágásos véghasználat elterjedésében, a talajvédelmi eljárások visszaszorulásában, a lejtőviszonyoknak nem megfelelő művelési módokban keresendők.

– az erózió 2,3 millió hektárnyi hegy- és dombvidéki területet károsít, a deflációval veszélyeztetett területek kiterjedése kb. 1,4 millió hektár. Becslések szerint ezekről a sérült felszínekről évi átlagban kb. 80-100 millió köbméter talaj, ezáltal 1,5 millió tonna szervesanyag pusztul le. Sík vidékeken a sokévi átlagos belvízi elöntés 85 ezer hektárnyi területet érint, amely szélsőséges esetekben elérheti a 600 ezer hektárt.

– az elmúlt években a **talajok savanyodása** volt megfigyelhető. Ez a káros folyamat a talajok kb. 50 %-t kitevő mészhányos talajokban eredményezett termékenység-csökkenést. A talajok savanyodása az elmúlt két évtized során gyorsult fel és vált az egyik legveszélyesebb degradációs folyamattá. A kritikus 4,5 pH alatt a toxikus elemek (nehézfémek) felvehetővé válnak, aminek folyamánként a talajviszonyok a növénytermesztés számára kedvezőtlené, majd alkalmatlanná válnak. A talajsavanyodás felerősödésében a szakszerűtlen műtrágyázás-

nak, a légköri savas ülepedésnek, a különböző savanyú kémhatású ipari melléktermékeknek, hulladékoknak és a nem kellő mértékű meszezésnek van szerepe.

A műtrágyázás

Azokon a területeken, ahol az elmúlt évtizedekben *intenzív kemizálás* folyt, súlyos kárt szenvedett a talajélet, a mezőgazdasági talajok mikroflórája és faunája, ennek megfelelően erőteljesen csökkent a talajok biológiai aktivitása.

Műtrágya-, szervestrágyaellátás

Trágyázás	1980	1990	1993	1994
Műtrágyaellátás hatóanyagban, 1000t	1 399	671	207	280
Ebből:				
• nitrogén	537	358	161	222
• foszfor	390	127	25	27
• kálium	211	104	34	46
Egy ha mezőgazdasági területre jut, kg	211	104	41	56
Egy ha szántó, kert-, gyümölcs-, szőlő-területre jut, kg	262	127	41	56
Szervestrágya felhasználás, 1000t	12 476	12 054	5 002	4 836

A talajok kémiai állapotát illetően az utóbbi másfél-két évtizedben elsősorban a talajok savanyodási folyamatának felgyorsulás okoz termőképességbeli problémát. A talajsavanyodás okaként – váltakozó súllyal- két tényezőt szokás említeni, úgy mint a túlzott, vagy helytelen műtrágyázást és légköri savas ülepedést. Egyes területeken a helytelen vízgazdálkodás, vagy nem megfelelő, nátriumsókat tartalmazó öntözővíz használata következtében megnőtt káros sófelhalmozódás, amely másodlagos szikesedéshez vezetett.

A *nitráttérhelés* többek között a sok helyen szakszerűtlenül tárolt, helytelenül adagolt műtrágyák, a savas esők és a hígtrágyák miatt növekedett. A nitráttérhelés a csökkenő műtrágya-felhasználás és nagyüzemi állattartás révén az utóbbi években csökkent. Továbbra is megoldatlan a nagy állattartó telepek hígtrágya kezelése, feldolgozása, amely nem csak a nitrit-, nitráttérhelés forrása, hanem a patogén mikroorganizmusok által a fertőzéseknek is. A műtrágyák talajsavanyító, nitráttérhelést növelő szerepén túl a műtrágyák ballasztanyagának, a növény védőszereknek és más vegyszereknek a talajok nyomelem tartalmára, különösen a toxikus elemtartalmára gyakorolt hatásait is az élő problémák közé kell sorolni.

A talajbiológia

A talaj termőképességének hosszú távú fenntartása csak a talaj *élővilág-diverzitásának* megőrzésével együtt lehetséges.

Ezért csökkenteni kell mindazokat a tevékenységeket, amelyek a talaj indokolatlan kímizésével járnak.

Gondoskodni kell a genetikai talajtípusok „in situ” megőrzéséről és a típusszelvények monolitjainak talajbankokban, „talajmúzeumban” történő elhelyezéséről.

El kell érni, hogy a hullámtéri szántók 2002-ig kerüljenek más művelési ágba.

A 15 %-nál meredekebb lejtőkön a szántóműveléssel fel kell hagyni.

A növényvédelem

A korábbi tulajdonviszonyokon alapuló mezőgazdaság és az az ahhoz kapcsolt **növényvédelem** napjainkra alapvetően átalakult. Ennek növényvédelmi vonatkozásai:

- a birtokszerkezet, birtoknagyság változása;
- a mezőgazdasági és növényvédelmi szaktudás differenciálódása;
- romló növényvédőszer használati, alkalmazási, raktározási feltételek;
- az rendeletek és előírások betartása ellenőrzésének nehézségei;
- az előírt, szabványos minőség és eredet garantálása;
- piaci feltételeken nyugvó-nem szabályozott- peszticidkereskedelem;
- a hulladékkezelés megoldatlansága.

A magyar peszticidforgalom szabályozása a megváltozott viszonyoknak megfelelően az EU előírásokkal harmonizálva folyamatban van.

A szennyező hatások

A települési környezetben a **szilárd és folyékony hulladékok** nem megfelelő gyűjtéséből, ártalmatlanításából, a közlekedésből, az ipari környezetben az üzemek működése során jelentkező tartós és havaria jellegű szennyezésekből továbbá a keletkezett hulladékok nem megfelelő tárolásából, ártalmatlanításából jelentkeztek. További lényeges szennyező hatásként jelölhető meg a bányászattévékenységén belül a szénhidrogén kutatás, -termelés és a meddőhányók egy része.

1.3. A mezőgazdasági termelés és az élelmiszerek minősége

A környezet természetes elemeire talán a kémiai anyagok hatottak és hatnak a legjobban, éppen a széleskörű felhasználásuk miatt. Az élelmiszer-termelésbe való bevonásuk felmérhetetlen szolgálatot tett azzal, hogy a termelési eredmények a többszörösükre emelkedtek. Ugyanakkor éppen az eredmények mennyiségi hajszolása hozta felszínre azokat a minőségi változásokat, **romlásokat**, amelyeket a különböző kémiai anyagok **a táplálékláncban** (talaj-növény-állat-ember) előidéztek.

A minőségi követelmények közül meghatározóak az élelmiszerekben visszamaradó kémiai anyagok. Egészségügyi megítélés szempontjából nem az élelmiszerekben való jelenlétük a gond, hanem és egyedül az egészségkárosító potenciáljuk a döntő. Ez pedig a biológiai sajátosságaiktól függően nagyon is eltérő és részleteiben még távolról sem ismert. Ebből adódnak a kemikáliákkal szemben megnyilvánuló szélsőséges vélemények is. E vélemények véglete közül az egyik: az élelmiszerekben levő kémiai anyagokkal szembeni olyan mértékű fenntartás, amely ezeknek az anyagoknak az élelmiszer- és élelmiszer-alapanyagok előállításából való teljes mellőzését igényli. A másik: amikor a közvetlen káros hatás azonnali bizonyításának hiányában nem tulajdonít jelentőséget ezen anyagok élelmiszerekben való jelenlétének. Nem veszi figyelembe az élelmiszerek kémiai maradványa által kiváltott azon egészségügyi kockázatokat mint

- a szervezetben való kumulálódásuk, az idült toxikózisok kifejlődése;
- a mutagén hatás, daganatképző hatás, a torzképződést kiváltó hatás;
- a szaporodóképességre való hatás, a szív- és agyérrendszert károsító hatás stb.,

amelyekre vonatkozóan ma már bizonyítással rendelkezünk.

A kémiai anyagok között vannak azonban olyanok, amelyek nem feltétlen részesei az életfolyamatoknak, ugyanakkor **a tűrési és a toxikus határértékek** meglehetősen közel vannak egymáshoz. Ezek közé tartoznak többek között a nehézfémek, a nitrátok, a nitritek, a mikotoxinok.

A környezeti ártalmakon belül az élelmiszerek minősége a meghatározó, minthogy az emberi szervezet életfolyamatait befolyásoló, károsító anyagok 70 %-a az élelmiszerral, 10 %-a a vízzel, 20 %-a pedig a levegővel jut be a szervezetbe. Az emberi szervezetbe kerülő nehézfémek, nitrítok, nitrátok károsító hatása közismert, a különféle mikotoxinok hatásáról szóló ismereteink még eléggé hiányosak, ellentmondásosak.

A környezeti tényezők és **az élelmiszerek kedvezőilen hatásai a lakosság nagy hányadát érintik**, e hatások igen változatosak.

Az élelmiszertermelés mennyiségi gondjai mellett világszerte előtérbe kerül az **élelmiszerek minőségének** kérdése is; megfogalmazódik az egészséges étel iránti igény. Magyarország EU-csatlakozása nem képzelhető el a ratifikált nemzetközi egyezményekben rögzített, szigorú minőségi szabványok betartásával történő agrártermék-előállítás nélkül.

Az agrárkutatásban a következő évtizedekben a versenyképesség egyik lényeges tényezője, új prioritása a minőség lesz.

A biztonságos, egészséges étel előállításához, a környezetkímélő agrártermeléshez átalakuló, változó világunkban a fenntartható mezőgazdasági fejlődés integrált rendszere alapvetően járulhat hozzá. A kemizálással együttjáró környezetszennyezés, köztük a műtrágyák, növényvédőszeres elkerülhetetlen, ám helyenként kontrollálatlan alkalmazása következtében eddig teljességgel fel nem tárt ártalmak, az emberi egészségkárosodás legkülönbözőbb formái jelenhetnek meg.

A piaci szempontok 1990-ig kevésbé érvényesültek a legkülönbözőbb – nagymértékű, átláthatatlan, valamint a gyakran és sokszor politikai szempontok szerint változó – támogatások következtében. Az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek megítélése, hitelhez jutása az utasításoknak való megfelelésüktől függött. Ugyanakkor természetes feladatának számított a környéken élők foglalkoztatása, a háztáji gazdaságok segítése és bizonyos szociális ellátások biztosítása is.

1. Ha a magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar fejlődését nézzük, megállapíthatjuk, hogy hazánk élelmiszergazdasága is átalakulóban van. Ennek okait elsősorban a piacgazdaságra való áttérésben találhatjuk, de a nagymértékű privatizáció és a kárpótlás is az okok között szerepel. Sokak véleménye szerint az EU-hoz való csatlakozáshoz mérlegelni kellene, hogy az exporttámogatás mellett **a föld, az agráripari fajták termesztésének támogatása**, vagy éppen a **környezetvédelmi**, többek között a tájörzési támogatások rendszerét is be kell vezetni. E támogatások közvetlenül a termelőhöz, a földműveshez jutnak, akik ma egyes becslések szerint az exporttámogatásból 10 %-t kapnak, a többit az ipar és a kereskedelem kapja.

2. Szükséges, hogy az Európai Unió kívánságainak, ajánlásainak hatására jelentős **szervezeti átalakulás** menjen végbe a magyar élelmiszergazdaságban.

3. A növénytermesztésnél figyelembe kell venni a környezetvédelmi szempontokat, hiszen néhány csak arra, hogy 2005. június 30-ig az új, integrált szennyezés-megelőzési és -ellenőrzési direktíva alapján az intenzíven gazdálkodó mezőgazdasági szervezeteknek új engedélyt adjanak, illetve megtiltsák vagy csak bizonyos feltételek esetén engedjék meg a további működésüket.

4. Ma már tagságunk az Európai Unióban előtérbe került, ugyanakkor az **EU agrárpolitikája jelenleg elég képlékeny állapotban** van. Meg kell várnunk, míg vagy figyelembe veszik hazánk szempontjait, készülő nemzeti agrárpolitikánkat, a korszerű, tehát kiszámítható jogi környezetet. Elvárják tőlünk, hogy valóban teljesítsük a fogyasztó- és egészségvédelemben, a környezetvédelemben szükséges normákat, és felzárkózzunk arra a szintre, ahol az EU-tagországok tartanak.

1.4. Az EU csatlakozás agrárkörnyezetvédelmi aspektusai

Az úgynevezett Környezetileg Érzékeny Természeti Területek rendszerének kijelölése és természeti értékeinek megőrzése az EU-hoz történő csatlakozásunk egyik természetvédelmi és agrárkörnyezetvédelmi elvárása, a természetvédelem és az agrárgazdálkodás harmonizációjának nemzetközileg bevált és támogatott új eszköze, lehetősége, amellyel kapcsolatos feladatokat az 1996. évi LIII. törvénnyel összhangban meg kell oldani.

Az intenzív mezőgazdasági termelés az ország különböző tájain eltérő mértékben ugyan, de negatívan, egyes régiókban kifejezetten károsan hat a környezetre. Sok esetben ezek az élővilág legkevésbé változatos területei, az urbánus területekhez hasonló szegénységűek. Miközben a mezőgazdasági termékek a fizetőképes kereslet hiányában egyre nehezebben értékesíthetők, az intenzív termelés a gyenge termőképességű területeken – a Környezetileg Érzékeny Természeti Területek itt találhatóak- csak tetemes állami támogatással tarthatók fenn.

A gondok a természetvédelmi, társadalmi gondok előtérbe helyezésével, valamint a támogatások átcsoportosításával orvosolhatók. A Környezetileg Érzékeny Természeti Területek kijelölésének és hálózatuk kialakításának célja a **hagyományos földhasználat, a földművelés és gazdálkodási gyakorlat folyamatos fenntartása révén a természeti értékek és a biológiai változatoság megőrzése**. A hálózat olyan tájak megőrzésére hivatott, ahol maga a táj, az ott fellelhető élővilág és a kultúrtörténeti értékek országos jelentőséggel bírnak. Olyan területek, ahol a hagyományos gazdálkodási módszerek segítettek kialakítani egy megkülönböztető táji arculatot, történeti jellegzetességet, nem utolsósorban a növény- és állatközösségek élőhelyeit.

A hálózat földrajzilag jól körülhatárolható, természetvédelmi szempontból értékes, – de nem, vagy csak részben védett – területekre vonatkozik, amelyek élővilága és élettelen természeti értékeinek fennmaradása az extenzív mezőgazdasági termelési gyakorlat függvénye. A kiválasztott, változatos adottságokkal rendelkező zónák a természetvédelmi területek átlagos nagyságát meghaladják, új távlatokat nyitnak a természeti értékek megőrzésében.

Hazánkban máig megmaradtak olyan tájak, amelyeket a hagyományos gazdálkodási formák őriztek meg. Ezeket már korábban **súlyosan érintette a nagyüzemi, iparszerű mezőgazdasági termelés**, jelenleg pedig egy a nyugatihoz hasonló **intenzív farmergazdálkodás** kiépítés hozhat, – e természetileg ma különösen értékes térségekben- kedvezőtlen változásokat. Ugyanakkor várható, hogy jelentős kiterjedésű un. hátrányos adottságú területeken szűnik meg a mezőgazdasági termelés. E körülmények közösen indokolják egy olyan rendszer meghonosítását, amely közelebb visz bennünket egy (az EU országaiban már bevezetett) **környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlathoz**. Az érzékeny természeti területek kijelölésével, és ezeken az extenzív gazdálkodással biztosíthatjuk, hogy a kultúrtáj még meglévő sajátosságai, szigetszerű, természetközeli élőhelyei ne tűnjenek el, az élőhelyszigetek összekötésével olyan ökológiai hálózat alakítható ki, amely biztosíthatja a populációk természetes mozgását a nem védett területeken is. Ilyen területek kijelölésére ott kerülhet sor, ahol:

- a hagyományos mezőgazdaság körülményei között is jelentős természetközeli élőhelyek maradtak fenn, de azok **kiemelt természetvédelmi oltalom** alá vonása nem indokolt.
- a **hasznosításra** különösen **érzékeny területek** állnak rendelkezésre-
- minden területen, amely olyan termőhelyi sajátosságokat mutat, amelyen életközösség fennmaradása labilis, vagyis **a természeti rendszer sérülékeny**;
- a különleges **tájképi vagy rekreációs érték** csak a hagyományos vagy alacsony intenzitású mezőgazdasági termelés megőrzésével tartható fenn.

A többfunkciós mezőgazdálkodás néhány növénytermesztési kulcsterületét külön is érdemes újrarahangszólítani.

- ***A nem környezetadekvát termelési rendszereket át kell alakítani az ökológiai adottságoknak megfelelőre***, hogy csökkenjen a felhasznált energiamennyiség, növekedjen az eredményesség, s megmaradjanak a természeti adottságok. Ennek érdekében elő kell mozdítani a racionális terület-felhasználást:
- A ***földhasználati arányokat*** a művelési ágak közötti átcsoportosítással ***az ökológiai adottságoknak megfelelően meg kell változtatni***. Valószínűsíthetjük a gyep és erdő arányának szükséges növelését a szántók rovására. Az infrastrukturális célra igénybe vett területhányad növelése nem támogatható.
- ***Az ökológiailag érzékeny területek, optimális használatának kialakítása***, komplex tájgazdálkodási, tájhasznosítási formákon keresztül. (nedves területek, karsztvidékek, szikes területek, homokterületek, agyagos dombságok, stb.)

Minden rendszert eltartó-képessége szerint kell használni, még akkor is, ha az nem képes kielégíteni az igényeket.

Az állattenyésztés és a növénytermesztés, valamint a feldolgozóipar kapcsolatainak helyreállításával, a keletkezett hulladékok és melléktermékek kölcsönös felhasználásával ***csökkenteni kell a műtrágya-felhasználást***. A talajerő-gazdálkodásban ***támogatni kell a szervesanyag-gazdálkodást és a meszezést***.

Az ***integrált kártevő- és kórokozó elleni védelem***, a környezetkímélő növényvédelem megvalósítása által, a környezeti kockázatok csökkentése és az emberi egészség érdekében, minimalizálni kell a vegyszeres növényvédelmet.

Támogatni kell mind nagyobb területen az organikus – vegyszermentes – termelés meghonosítását.

A ***növénytáplálás, növényvédelem környezeti hatásvizsgálata***: a főbb hazai talajok és növények háttérszennyeződésének számbavétele, a talajokat és növényeket terhelő szennyező források (atmoszférából származó nedves és száraz ülepedés, közlekedés, műtrágyák, szerves trágyák, peszticidek, öntözés stb.) hatásának vizsgálata, a káros elemek talajban és növényben történő akkumulációjának valamint mobilitásának vizsgálata, a növényi felvehetőséget befolyásoló agrotechnikai beavatkozások (trágyázás, meszezés, művelés stb.) kölcsönhatásainak megismerése, a talaj- és növényvizsgálati határértékek pontosabb megállapítása eltérő talajtulajdonságok, növényfaj, tápláltság, antagonizmusok stb. esetén, a káros elemek forgalmának becslése (mérlegei) országos szinten a hosszú távú folyamatok előrejelzése, az országos szintű áttekintés ill. beavatkozás céljából, vegyszermetabolitok (aktív gyökök) keletkezésének, mobilitásának, re- és neokombinációinak, valamint a talajban, növényben és talajlakó makro-, mezo- és mikroszervezetekben történő akkumulációjának vizsgálata eltérő agroökológiai és technológiai feltételek között.

A tápanyagforma, a ***növény egészségi állapota és a növényfajta szerepe*** a tápanyag hasznosulásában.

A ***talajélet, talajszerkezet és talajművelés hatása*** a tápanyag felvehetőségére és hasznosulására.

Növényi és állati melléktermékek, hulladékok, egyéb biomassza és szerves anyagok olyan reciklizációs és kezelési mechanizmusainak, komposztálási technológiáinak kidolgozása, amelyek a bennük lévő növényi tápanyagokat a lehető legkisebb veszteséggel juttatják vissza a talajba.

A tápanyagellátás közgazdasági és környezeti szempontból optimális szintjeinek és módszereinek meghatározása.

Eltérő talajművelési rendszerek hatása a gyomszabályozásra, a talajvédelemre, a tápanyagok felvehetőségére, a tápanyag- és növényvédőszer-szükségletre, a művelési költségekre, eltérő talajokon és növényi kultúrák esetén.

A **globális szabályozó környezet megváltoztatása** célja az, hogy a gazdaságilag hatékony környezetbarát mezőgazdaságot támogassa. Magyarországnak a csatlakozási tárgyalásokon világos stratégiát kell kialakítania a fenti célok megvalósítása érdekében.

2. A KÖRNYEZETKÍMÉLŐ GAZDÁLKODÁS ÉS AZ ERDŐSÍTÉS TÁMOGATÁSA.

2.1. Agrárpolitikai fordulat

A nyolcvanas évek közepétől az EGK agrárpolitikájában gyökeres változás következett be. Az eladatlan élelmiszerkészletek felhalmozódása és a támogatási kiadások felduzzadása miatt megváltoztak a fő agrárpolitikai célkitűzések. A mezőgazdasági struktúrapolitika fő irányai is átforgatódtak (Arkleton Trust, 1989).

A hatékony élelmiszertermelés irányába való elmozdulás kapott nagyobb hangsúlyt, oly módon, hogy a hatékonyságba a kereslet-kínálat egyensúlyának elérését is beleértették. *Felértékelődött a környezetvédelem szerepe*, amely magában foglalja mind a tájvédelmet, mind pedig az egészséges, minimális növényvédő szert, hormonokat, antibiotikumokat használó élelmiszertermelés ösztönzését. Ezek az intézkedések a városi és az „új falusi” (városokból kiköltöző) középosztály politikailag is megfogalmazódó igényeit fejezték ki, elég egyértelmű formában. A falvakba (rurális területekre) való kiköltözést részben a megváltozott munkaerőpiac (az új iparágak a hagyományos iparvidékek helyett a rurális térségekbe települtek), részben az átalakuló életformaigények (*környezetszennyezéstől, bűnözéstől való félelem*, a lokális közösségek felértékelődése) motiválták.

Az új intézkedések (irányelvek) a korábbinál hangsúlyosabban világítottak rá, hogy a rurális gazdaság jóval többet jelent, mint a mezőgazdaság. Felismerték, hogy a mezőgazdaságon kívüli foglalkoztatás és jövedelemszerzés, illetve a falusi infrastruktúra fejlesztése épp olyan fontos társadalmpolitikai cél, mint maga az agrártermelés fennmaradása.

Az agrár- és struktúrapolitika hangsúlyai a gazdálkodásról a családi farmra helyeződtek át. Ez azt a felismerést tükrözi, hogy szűken vett gazdasági szempontból kívánatosnak tekinthető agrárstrukturális változások nem mindig felelnek meg a falusi gazdaság és társadalom egészének. Az előbbiekből az is érthető, hogy a megváltozott célrendszer miatt a gazdaság- és agrárpolitikusok az extenzív földhasználatot folytató gazdaságokat gazdasági szerepük okán is kedvezőnek tekintik.

A megváltozott struktúrapolitikai céloknak megfelelően átalakították a támogatási rendszert is. Támogatási alapokat hoztak létre az agrárszerkezet átszervezésére (értékesítési, feldolgozási tevékenység megerősítésére), a farmokon végzett nem mezőgazdasági tevékenység és a külső munkavállalás feltételeinek javítására, s olyan falusi társadalmi változások elősegítésére, amelyek hozzájárulnak a természeti környezet védelméhez és a mezőgazdasági termelés kedvezőtlen feltételeiből adódó hátrányok mérsékléséhez.

Az elfogadott javaslatok szerint a strukturális átalakulást segítő támogatások 1987 és 1993 között megduplázódtak (Comission of the European Communities, 1990). A rész-munkaidős farmerek és a kisebb birtokon gazdálkodók könnyebben jutnak beruházási segítséghez, mint korábban. A strukturális átalakulást célzó intézkedések jobban tekintetbe veszik a nem-mezőgazdasági célú földhasznosítást. Jelei mutatkoztak annak, hogy a gyakorlatban is megtörténjen az a fordulat, amelyet a szakértők (Meyer, 1990; Franklin. M., 1988) már

korábban is szorgalmaztak: szükség lenne az agrárpolitikától a vidékpolitika felé való elmozdulásra, a környezeti szempontok fokozottabb figyelembe vételére.

A közös agrárpolitika (CAP) 1992-es reformja (az un. McSharry reform) során további elmozdulás történt ebbe az irányba. *A környezeti, tájmegőrzési intézkedések köre tovább bővült, a környezet védelme és az egészségesebb, kevesebb szermaradványt tartalmazó élelmiszerek termelése az agrárpolitikai prioritásokban még jobban előtérbe került.* Ez a változás megjelent mind a hatósági előírások szigorodásában, mind a támogatásokban.

2. 2. Az EU agrárkörnyezetvédelmi intézkedései

Az EU agrárpolitikájának környezetvédelemmel kapcsolatos intézkedései három fő csoportba sorolhatók. Az első a hatósági előírások köre. Ide az agrártermelés és élelmiszer előállítás körülményeit, az élelmiszerek beltartalmi értékét, a szermaradványok és a környezeti terhelés megengedett mértékét meghatározó közegészségügyi, állategészségügyi, növényvédelmi szabályok sokasága tartozik. Ezek betartása tulajdonképpen nem csupán az EU tagországokra, hanem részben az oda élelmiszert exportálókra is vonatkozik. Megjegyezhető az is, hogy némely esetben, persze burkoltan, kereskedelempolitikai eszközként is használják ezeket az előírásokat. Épp ezért ezekhez az előírásokhoz, szabványokhoz való igazodásunk elemi érdekünk.

Az EU Strukturális Alapokból adott támogatások két fő csoportba sorolhatók. Az elsőbe azok tartoznak, amelyek elsődleges célja nem kifejezetten a környezet- és tájmegőrző gazdálkodás támogatása. A környezetvédelmi vonatkozású fejlesztések azonban e körben is a prioritások között szerepelnek. Példaként említhető, hogy a mezőgazdasági termékek feldolgozási és értékesítési körülményeinek javítását célzó fejlesztések támogatásának (951/97/EGK sz. rendelet) odaítélésekor a biotermékek előállítása, a higiéniai feltételek javítása egyaránt a prioritások között szerepel. Megemlíthető az is, hogy a környezeti szempontból kedvező változást eredményező fejlesztések abban az iparágban is támogathatók, amelyek általában kizártak a támogatásokból. (Pl. a tehéntej ill. tejtermék feldolgozás körébe tartozó fejlesztések általában nem támogathatók, de ha (a kapacitások növelése nélkül) a közösségi egészségügyi előírásoknak való megfelelést, vagy környezetvédelmi célokat szolgálnak, kivételt jelentenek ezen általános szabály alól.)

Témánk szempontjából azonban azok a strukturális támogatások a legfontosabbak, amelyek kifejezetten a környezet- és tájmegőrző gazdálkodás előmozdítására irányulnak. Ezért tanulmányunkban e támogatások formáival, mértékével, feltételeivel, hozzáférési lehetőségeivel foglalkozunk részletesen.

E támogatásokat két, 1992-ben elfogadott rendelet, a 2078/92/EGK sz. ill. a 2080/92/EGK sz. rendeletek szabályozzák. Mindkettő az un. kísérő intézkedések körébe tartozik. Elnevezésük onnan származik, hogy a CAP reformjához, a piacsabályozásban bevezetett változtatásokhoz kapcsolódó intézkedések. Nemcsak ebben, hanem forrásukat tekintve is sajátosak. A EU Strukturális Alapok körébe ugyanis az Európai Regionális Fejlesztési Alap az Európai Szociális Alap és az Európa Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Osztálya tartozik, s a strukturális támogatásokat ezekből az alapokból finanszírozza az EU.

Fenti két rendelet azonban annak ellenére strukturális támogatásnak minősül, hogy egy jogszabályi előírás (1992/93/EGK sz. rendelet) következtében ezeket a támogatásokat az

Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Garancia Osztályából finanszírozzák. Az EGK Tanácsa 1993. július 19-ei döntése alapján ugyanis az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciális Alap (EAGGF) Orientációs Osztályából, kapcsolódva a Közös Agrárpolitika (CAP) reformjához, az EAGGF Garancia Osztály kiadásai közé kerültek a CAP-reform úgynevezett kísérő intézkedései. Ezek a környezetkímélő gazdálkodás, az erdősítés és az előnyügdíjazás támogatása. Ekképp a Közösség strukturapolitikai célrendszere 5a. célkitűzésének (A mezőgazdasági struktúrák kiigazítása – a CAP-reformhoz kapcsolódóan) finanszírozása részben az EAGGF Garancia Osztályából történik. Ezt az magyarázza, hogy a szóban forgó célok megvalósításának támogatása hozzájárul a tartós piaci egyensúly létrejöttéhez.

Ezek az un. kísérő intézkedések a következők:

- a környezetkímélő gazdálkodás támogatása,
- az erdősítés támogatása,
- az előnyügdíjazás támogatása.

Témánk körébe az első kettő tartozik, a harmadik inkább a kedvezőbb birtokszerkezet kialakításában játszhat szerepet. Így az első két intézkedést ismertetjük. A közösségi jogszabály bemutatása mellett azonban a hazai és a közösségi jogszabályok összevetését is elvégezzük, s javaslatokat is megfogalmazunk.

2.2.1. A környezetkímélő és tájmegőrző gazdálkodás támogatása.

A környezetkímélő és tájmegőrző gazdálkodás támogatását az EEC **2078/92/EGK**. számú, 1992. június 30-ai, a környezet védelmének és a vidéki táj megőrzésének követelményeivel összeegyeztethető mezőgazdasági termelésről szóló rendelete szabályozza.

A) A közösségi jogszabály bemutatása

I. Tárgy, célok

Közösségi támogatási rendszer létesül, az EAGGF Garancia Osztálya részfinanszírozásával az alábbi célból:

- a szóban forgó támogatási rendszer illeszkedik a piacszervezési szabályok által bevezetésre kerülő változásokhoz,
- hozzájárul a közösség mezőgazdasági és környezetvédelmi céljainak eléréséhez,
- hozzájárul a mezőgazdasági farmerek megfelelő jövedelemhez jutásához.

Ekképp jelen közösségi támogatási rendszer a következő **célok** megvalósítását kívánja segíteni.

- Olyan gazdálkodási gyakorlat alkalmazása, ami a mezőgazdasági termelés környezet-szennyezését mérsékli (például növényvédő szerek és gyomirtók felhasználásának csökkentése, biogazdálkodás terjesztése), egyúttal a termelés csökkentésével a piaci egyensúly javításához is hozzájárul.
- A növénytermesztést, a juh- és szarvas-marhatenyésztést környezeti szempontból extenzifikáló módszerek alkalmazása (azaz a hektáronként tartott állatok számának szűkítése a talaj-igénybevétel mérséklése céljából, a szántóföldek extenzív füves területekké alakítása).

- A mezőgazdasági területek olyan hasznosításának ösztönzése, amely lehetővé teszi a környezet, a vidék, a táj, a természet, a talaj és a genetikai változatosság megőrzését és javítását.
- Az elhagyott gazdálkodási és erdőterületek gondozásának elősegítése, ahol az a természetes veszélyforrások és a tűzveszély miatt szükséges, s így a mezőgazdasági területek elnéptelenedéséből származó problémák megelőzhetők.
- A mezőgazdasági területek környezetmegőrzés miatti hosszú távú paragon hagyásának előmozdítása.
- A mindenki számára elérhető, kikapcsolódást szolgáló területek kezelése.
- A farmerek képzése és oktatása a környezetvédelmet és a tájmegővást szolgáló gazdálkodási módszerek alkalmazására.

II. A rendelet alanya (kedvezményezettek)

1) A rendelet **egyfelől** azoknak a farmereknek a támogatását teszi lehetővé, akik a környezet és a vidék megőrzése céljából az alábbiakra vállalkoznak:

- a) jelentősen csökkentik a műtrágya és növényvédő szer felhasználásukat, vagy annak korábbi mérséklését fenntartják, biotermelést kezdenek,
- b) az előző bekezdésben szereplő eltérő eszközökkel a növénytermesztés (benne a takarmány-előállítás) extenzívebb formáira térnek rá, vagy a korábban bevezetett extenzívebb módszert fenntartják, vagy a szántóföldet füves területté alakítják,
- c) mérséklik egy adott legelőterületre eső juhok és szarvasmarha számát,
- d) a környezet és a természet védelmét szolgáló, az adott vidék és táj sajátosságai megőrzésével konform gazdálkodási módszert alkalmaznak, vagy kipusztulással fenyegetett helyi állatfajtákat tenyésztnek,
- e) biztosítják az elhagyott gazdasági területek és/vagy erdők megőrzését,
- f) legalább 20 évig paragon hagynak gazdasági területeket, s azokat valamilyen környezetvédelmi célra hasznosítsák, így főként élőhelyek megőrzésére, nemzeti parkok létesítésére, hidrológiai rendszerek megőrzésére,
- g) a földterületet mindenki általi hozzáférésre készenlétben tartják.

2) A rendelet **másfelől** a környezetbarát gazdálkodást és erdőgazdálkodást segítő farmerképzést is támogatja.

III. Mértékek

1) Azoknak a farmereknek, akik az I. pontban felsorolt célokból egyet vagy többet legalább öt évre felvállalnak, az érintett helyi programban (lásd IV.1. pont) szereplő hektáronkénti vagy állományból kivont élőállat egységként éves **prémiumban** részesülnek. A föld paragon hagyása esetén a vállalásnak legalább húsz évre kell szólnia.

A prémium maximálisan adható összege a következő:

- 150 ECU/ha olyan egyéves tenyészidejű terményekre, amelyek a terményre vonatkozó piaci szabályozás szerint hektáronkénti prémiumban részesülnek,
- 250 ECU/ha az előbbieken kívüli egyéves termények és legelő esetén,
- 210 ECU minden juh és szarvasmarha élőállat egységre¹, amellyel csökken az állomány,
- 100 ECU minden élőállat egységre veszélyeztetett fajta tenyésztése esetén,
- 400 ECU/ha speciális olajligetek esetén,

¹ Szarvasmarha, lófélék, juh és kecske átszámítása élőállat egységekre (LSU):

Két évnél idősebb bikák, tehenek és más szarvasmarhák, valamint hat hónaposnál idősebb lófélék 1,0 LSU. Szarvasmarhák 6 és 24 hónapos kor között 0,6 LSU. Anyajuhok 0,15 LSU. Kecskék 0,15 LSU.

- 1000 ECU/ha citrusgyümölcsösök esetén,
- 700 ECU/ha más évelő növények és borszőlő esetén,
- 250 ECU/ha elhagyott földterületek kezelése esetén,
- 600 ECU/ha parlagon hagyott föld esetén,
- 250 ECU/ha a helyi feltételekhez igazodó és a genetikai erózió által fenyegetett haszonnövények termesztéséért és szaporításáért.

2) Az előbbieken említett egyéves tenyészidejű termények és a legelő esetén nyújtott maximális támogatási összeg hektáronként 350 ECU-vel növelendő, **ha a farmer ugyanarra az időszakra és területre egy vagy több a II.1. pont a) és b) bekezdésében szereplő vállalást** (a műtrágya- és a növényvédőszer-felhasználás csökkentése, biotermelés kialakítása, a növénytermesztés extenzívebbé tétele) **egy a II.1. pont d) bekezdés szerinti vállalással** (a környezet és a természet védelmét, az adott vidék és táj sajátosságai megőrzésével konform gazdálkodási módszert alkalmazása, vagy kipusztulással fenyegetett helyi állatfajtaakat tenyésztése) **egyidejűleg teszi meg.**

3) Ha a prémiumot az élőállat egység csökkentésére adják

- a II.1. pont a) és b) bekezdésében szereplő támogatást (a műtrágya- és a növényvédőszer-felhasználás csökkentése, biotermelés kialakítása, a növénytermesztés extenzívebbé tétele) nem lehet folyósítani az állattartó telep takarmányt biztosító területe után,
- a takarmányt biztosító területre járó prémium maximális összege a felére csökken.

4) **A tagállamok külön támogatási rendszert vezethetnek be olyan tanfolyamok és gyakor-noki programok szervezésére,** amelyek a környezet- és a természetvédelem, illetve a vidék- és tájmegőrzés követelményeihez igazodó mezőgazdasági és erdészeti termelési technikákkal és főleg a megfelelő gazdálkodási, illetve a biogazdálkodási gyakorlattal kapcsolatosak. A támogatás a tanfolyamokon való részvétel és azok szervezéséhez, lefolytatásához nyújtható.

A tagállam által folyósított támogatás összege egy teljes tanfolyamot vagy gyakor-noki programot elvégző személyre számítva maximum 2500 ECU lehet. Nem lehet olyan tanfolyamot vagy gyakor-noki programot támogatni, amelyek a közép- vagy a magasabb fokú mezőgazdasági oktatás rendes programjához vagy tantervéhez tartoznak.

IV. Feltételek

1) A tagállamoknak (teljes területükön, s sajátos igényeikkel összhangban) a felsorolt célokat tartalmazó többéves **helyi programokat** kell kidolgozniuk, amelyek révén alkalmazhatják a fentiekben megjelölt kedvezményezettnek támogatását. Ezeknek a programoknak tekintettel kell lenniük a helyi környezeti sajátosságokra, a természeti és mezőgazdasági struktúrák változatosságára, az ott folytatott gazdálkodás jellegére és a közösségi környezetvédelmi prioritásokra.

A helyi programoknak olyan terület egységekre kell kiterjedniük, amelyek a környezet és a táj szempontjából egységesek, s valamennyi (az előbbieken szereplő) támogatási lehetőséget tartalmazniuk kell. Elképzelhető viszont, hogy a terület sajátosságaihoz igazodva a helyi program a támogatási lehetőségek egy részére korlátozódik.

A helyi programokat legalább öt éves időszakra kell kidolgozni, s mindenképpen tartalmazniuk kell az alábbi információkat:

- az adott földrajzi terület (és ahol szükséges részterületek) meghatározása,
- a terület természeti, környezeti és strukturális jellemzőinek bemutatása,
- a támogatásra javasolt célok és azok indoklása a terület jellemzőinek függvényében, benne azoknak a közösségi jogszabályoknak a megjelölése, amelyek céljainak megvalósítására a helyi program törekszik,
- a támogatás nyújtásának feltételei, tekintettel a megoldandó problémákra,
- a helyi program megvalósításának becsült éves költsége,
- azoknak az intézkedéseknek a bemutatása, amelyek a program mezőgazdasági és falusi közreműködői információval való ellátását biztosítják.

Az előbbiektől eltérően (helyi programok kidolgozása) a tagállamok létrehozhatnak olyan **általános szabályozó keretrendszert**, amely egész területükre vonatkozóan tartalmazza a „I. Tárgy, célok” pontban felsorolt támogatási lehetőségek alkalmazására vonatkozó rendelkezéseket. Ezt a keretrendszert a helyi programok szerint kell meghatározni és szükség szerint kiegészíteni.

2) Ahhoz, hogy a tagállamok az általános szabályozó keretrendszer, illetve a helyi programok figyelembe vételével elérjék e rendelet célkitűzéseit (I. pont), a tagországoknak meg kell határozniuk

- a) a támogatás megadásának feltételeit,
- b) a kifizetett támogatás összegét a kedvezményezett által tett vállalás (a kedvezményezett bevételecsökkenése és ösztönzőtsége függvényében) alapján,
- c) azokat a feltételeket, amelyek szerint az elhagyott földek kezelésére járó támogatást (II.1. pont e) bekezdés) nemcsak farmereknek, hanem azok hiányában más személyeknek is nyújtani lehet,
- d) azokat a feltételeket, amelyeknek a kedvezményezetteknek meg kell felelniük a célból, hogy a tagállamok a vállalás betartását folyamatosan ellenőrizni tudják,
- e) azokat a feltételeket, amelyek szerint a támogatást akkor is folyósítani lehet, ha a farmer nem képes a megkövetelt minimális időtartamra vállalást tenni.

3) Nem lehet a jelen rendelet alapján támogatást adni a Közösség tartalékföld rendszere alá tartozó olyan területekre, amelyeket nem élelmiszer jellegű termékek előállítására használnak.

4) A tagállamok a rendeletben megjelölt maximális támogatást (az intézkedés ösztönző hatása fenntartásával) korlátozhatják, mégpedig egy a kedvezményezett gazdasági egység méretéhez igazodó maximális összegre.

5) A tagállamoknak (adott határidőre, a jelenlegi tagok esetében 1993. július 30-áig) a Bizottsággal ismertetni kell(ett) az **általános szabályozó keretrendszer tervezetét** és a **helyi programtervezeteket**, valamint minden olyan javasolt **törvényt, szabályozást vagy adminisztrációs rendelkezést**, amelyen keresztül a jelen rendeletet alkalmazni kívánják.

A Bizottság azokat megvizsgálja

- a jelen rendeletnek való megfelelés fennállása (figyelembe véve a célokat és a különféle intézkedések közötti kapcsolatokat),
- a részfinanszírozásra jogosult intézkedések jellege,
- a részfinanszírozásra jogosult kiadás teljes összege meghatározására.

A Bizottság ezek alapján dönt, a 4253/88/EGK. sz. rendelet 29. cikkelyében szereplő eljárás szerint, az általános szabályozó keretrendszer és a helyi programok jóváhagyásáról.

V. Forrása

1) A rendeletbe foglalt **prémiumokat** a tagállamok fizetik ki a közösségi rendelkezések bevezetése miatti (II.1. pontban szereplő) korlátozásokból eredő gazdálkodói bevételi veszteségek ellensúlyozására.

2) A tagállamok kiköthetik, hogy a farmerek vállalásai egy teljes gazdálkodó egységre (farmra) vagy egy kidolgozott terv szerint annak csak egy részére érvényesek. Ekkor a támogatás mértékét olyan általános összeg formájában lehet megadni, amely figyelembe veszi az egyedi összegeket és feltételeket (lásd a IV.2. pont és az V.1. pont alattiakat).

3) A 4253/88/EGK. sz. rendelet 29. cikkelye szerinti eljárás feltételei alapján a Bizottság is hozzájárulhat a fentiekben megjelölt prémiumokhoz (III. pont). A közösségi részfinanszírozás aránya a 2052/88/EGK. sz. rendelet 1. cikkelyének 1. pontjában meghatározott cél („Az elmaradott régiók fejlődésének és szerkezeti alkalmazkodásának elősegítése”, azaz 1. Célkitűzés) alá tartozó régiókban 75%, más régiókban 50%.

4) A rendeletben szereplő **tanfolyamok és gyakornoki programok** finanszírozásához (különösen ha azok a környezetvédelmi követelményeket érvényesítő gyakorlatot, a biogazdálkodást terjesztik) a Közösség hozzájárulhat. Ez a tagállamok helyi vagy civil szervezeti által szervezett és segített (például oktatási anyag) programokhoz is nyújtható. A közösségi részfinanszírozás aránya a 2052/88/EGK. sz. rendelet 1. cikkelyének 1. pontjában meghatározott cél („az elmaradott régiók fejlődésének és szerkezeti alkalmazkodásának elősegítése”, azaz 1. Célkitűzés) alá tartozó régiókban 75%, más régiókban 50%.

5) A jelen rendelet nem zárja ki, hogy a tagállamok (kivéve a Közösség tartaléktalaj rendszere alá tartozó olyan területeket, amelyeket nem élelmiszer jellegű termékek előállítására használnak, lásd IV.3. pont) más földterületeken olyan további támogatási intézkedéseket alkalmazzanak, amelyekre nézve a támogatás megadás feltételei különböznek a jelen rendeletben leírt feltételektől vagy amelyek összege az itt kikötött határokat meghaladja, feltéve, ha az ilyen intézkedések a jelen rendelet céljaival és a Szerződés 92., 93. és 94. cikkelyével összhangban vannak.

B) A közösségi és a magyar szabályozás összevetése

1. Kapcsolódó magyar jogszabályok, támogatási konstrukciók. A hazai támogatási gyakorlatban az alábbi környezetvédelemmel, a vidéki táj megőrzésével összefüggő elemek jelentek meg.

a) Az érvényes költségvetési törvény és az állami pénzalapokról szóló 1992. LXXXIII. törvény alapján:

– **Központi Környezetvédelmi Alap (KKA).** A KKA a KTM-hez kapcsolva működik. Az Alap **forrása** a környezetvédelmi termékdíj (benzin, gumi, csomagolóanyagok, akkumulátor stb.). Az Alapot táplálja a visszaérkező visszerthes támogatás is. Az 1992 óta létező alapon jelenleg 16 milliárd forint van, amiből (a PM részleges zárlata miatt) 1997-ben 3 milliárd forint használható fel. **Célja** a környezetkímélő gazdasági környezet kialakítása, a környezeti ártalmak megelőzése, a bekövetkezett károk csökkentése és felszámolása, a hatékony környezetvédelmi megoldások ösztönzése stb. **Címzettje:** a KKA-ból támogatást (pályázati felhívás

alapján, pályázat révén) belföldi székhelyű jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező társaság és egyéni vállalkozó kaphat.

A KKA terhére a környezet védelmét közvetlenül elősegítő beruházások, műszaki intézkedések, környezetbarát fogyasztói szokások és termékek alkalmazásával kapcsolatos megoldások (azaz fejlesztések) a következő támogatást kaphatják: a) vissza nem térítendő támogatás, b) kamatmentes vagy kedvezményes kamatú visszatérítendő támogatás, c) hitelgarancia, d) kamattámogatás. A támogatás egyéves és több évre szóló is lehet. Az Alapból folyósított támogatás a támogatott fejlesztés költségeinek 60%-áig, vissza nem térítendő támogatás esetén 30%-áig terjedhet. Az általános feltételektől eltérően a fenti támogatási formák kombinált alkalmazásával a támogatás a fejlesztési költségek 70%-áig terjedhet, azzal a kikötéssel, hogy a visszatérítendő támogatás nem haladhatja meg a fejlesztés 60%-át, a vissza nem térítendő pedig a 30%-át. A pályázaton elsőbbséget élveznek azok, akik a) kormányzati programokhoz kapcsolódnak, b) területileg összefüggő környezetvédelmi probléma megszüntetésére vállalkoznak, c) társfinanszírozást szereznek (pl. Vízügyi Alap), d) a KKA-ból visszatérítendő támogatást, hitelgaranciát vagy kamattámogatást igényelnek.

Támogatott célok: levegőtisztaság-védelem (1997-ben a rendelkezésre álló évi KKA forrás 26%-a), zaj- és rezgésterhelés elleni védelem (2%), felszíni és felszín alatti vizek védelme (22%), a hulladékok keletkezésének megelőzése, a keletkezett hulladékok mennyiségének és káros hatásainak csökkentése (30%), természetvédelem (9%), környezetvédelmi ipar támogatása (5%), a műemléki értékek és épített környezet védelme (6%). Nyertes pályázat csak a fenti kiemelt támogatási célok esetében lehetséges. A támogatásra vonatkozó szerződést a miniszter vagy az általa megbízott személy köti meg a kedvezményezettel. A szerződéskötéshez a kedvezményezettől biztosítékot és saját forrás meglétét követelhetik meg. A támogatás folyósítása a szerződésben rögzítettek szerint történik. Ha a kedvezményezett a szerződésben vállaltakat nem teljesíti, akkor a támogatás visszavonható. Egy pályázó több projektjével is pályázhat, az elnyerhető forrásoknak nincs limitje.

– **Területfejlesztési célelőirányzat (TFC).** A KTM kezelésében van. Célja a szerkezeti alkalmazkodás területileg egyenlőtlen terheinek mérséklése, támogatás munkahelyteremtésre, az infrastruktúra fejlesztésére, illetve térségi jellegű energia-, közlekedési, víz- és szennyvízrendszerek fejlesztésére, települési hulladék elhelyezés megoldására. A szubvenció visszatérítendő és vissza nem térítendő támogatás, illetve hitel esetén kamattámogatás lehet. Pályázati úton nyerhető el. Erre célra 1996-ban 9,6 milliárd forintot fordítottak.

– **Vízügyi Alap (VA).** A VA a KHVM kezelésében van. **Célja:** a vízgazdálkodás fejlesztése, közte a környezetvédelmi gondok megoldása. A VA **forrása** az ún. vízkészlet-használati díj. A VA által egy évben felhasználható forrás kb. 4 milliárd forint (1997-ben 4,231 milliárd forint). A rendelkezésre álló összeg egy részét használják fel a számára is érdekes projektek támogatására. **Címzettek:** Önkormányzatok és gazdálkodó szervezetek nyújthatnak be pályázatot. A pályázatokat a területileg illetékes vízügyi igazgatóságához kell benyújtani. Azokat első fokon itt rangsorolják, majd felterjesztik az Országos Vízügyi Főigazgatóságához, amely összesíti a pályázatokat és döntésre a tárcaközi bíráló bizottság (BM, FM, IKIM, KTM, KHVM) elé terjeszti.

Az 1997. évre előirányzott pályázati keretösszeg összetétele: *települési vízgazdálkodási beruházások (lásd alább)* 460 millió Ft, Borsod megyei kerete 40 millió Ft (+ korábbról áthúzódó 165 millió Ft), *üzemi vízgazdálkodási beruházások (lásd alább)* 50 millió Ft. A pályázatokat újonnan induló és folyamatban levő beruházásokra is lehet kérni. A három évnél rövidebb projekteknél csak egyszer kell pályázni, az ennél hosszabbaknál hároméves periódusonként. **Támogatás összege:** Az igényelt támogatás mértéke a támogatás és a teljes beruházási költség hányadosa.

Részletes feltételek: 1) *Települési vízgazdálkodási beruházások* (települési vízellátás fejlesztése, szennyvízelvezetés, belterületi vízrendezés, vízbázisok védelme). Ez a konstrukció főleg az önkormányzatoknak, víztársulatoknak szól. Az elnyerhető támogatás a teljes beruházási összeg maximum 10%-a (különösen veszélyeztetett megyékben több is lehet) és nem haladhatja meg a 75 millió Ft-ot. Vissza nem térítendő. Pályázatot kell benyújtani rendszeresített űrlap szerint. 2) *Üzemi vízgazdálkodási beruházások*. Bármely természetes vagy jogi személy pályázatot adhat be a következő célokra: szennyezőanyag-, illetve szennyvíz-kibocsátás csökkentése, szennyvízelhelyezés; a vízellátás biztonságának növelése, vízminőségvédelem; víztakarékosság, a termálvizek hatékonyabb felhasználása. A támogatás mértéke: a beruházás maximum 40%-a, legfeljebb 50 millió Ft, kedvezményes kamattal (jegybanki alapkamat 50%-a) visszatérítendő formában. Pályázatot (gazdálkodó szervezetek, önkormányzatok) kell beadni a rendszeresített űrlap szerint. Előnyben részesülnek az alábbi projektek: szennyezőanyag-kibocsátás csökkentése, frissvíz-felhasználás mérséklése, szennyezőanyagok hasznosítása, vízkímélő technológia alkalmazása.

– **Gazdaságfejlesztési célelőirányzat (GFC).** Az IKIM hatáskörébe tartozik. Pályázati úton (önkormányzatok, gazdálkodó szervezetek) nyerhető el, 1996-ban 6 milliárdot fizettek ki ilyen támogatás címén. Céljai között a környezetvédelemmel összefüggő közvetett elemek is vannak (például gazdasági szerkezet átalakításának, működő tőke bevonása ösztönzésének, infrastrukturális fejlesztések stb. támogatása).

– **Helyi önkormányzatoknak nyújtott támogatások.** A BM ad ilyen támogatást pénzügyi keretéből. Egyebek mellett vízgazdálkodási, szennyvízelvezetési feladatok megoldása, hulladék lerakók építése segítésére. Az önkormányzatoktól szóló törvény alapján az önkormányzatok céltámogatáshoz juthatnak hozzá.

b) Az agrártámogatásokban megjelenő környezetvédelmi elemek. Az érvényes költségvetési törvény, illetve a hatályos 220/1996. (XII.24.) sz. Kormányrendelet, a 3/1997. (I.19.) FM rendelet.

– 3/1997. (I.19.) FM rendelet I. fejezet C. pont: a biológiai alapok megőrzésének, fenntartásának, fejlesztésének támogatása,

– 3/1997. (I.19.) FM rendelet I. fejezet D. pont: a környezetkímélő vetésszerkezet kialakításának támogatása,

– 3/1997. (I.19.) FM rendelet I. fejezet E. pont: a szaktanácsadás igénybevételének támogatása,

– 3/1997. (I.19.) FM rendelet I. fejezet I. pont: a biogazdálkodásra való áttérés támogatása,

– 3/1997. (I.19.) FM rendelet IV. fejezet: meliorációs és öntözésfejlesztési beruházások támogatása,

– 3/1997. (I.19.) FM rendelet VII. fejezet: a termőföld védelmének, hasznosításának támogatása.

2. A közösségi és a magyar szabályozás hasonlósága és különbsége.

A közösségi és a jelenlegi magyar szabályozás alapvetően eltérő közegben született, más-más gazdálkodási és költségvetési feladatok megoldását szolgálják. Ezért azokban a hasonló elemek mellett, az eltérések dominálnak.

– A közösségi szabály a mezőgazdasági tevékenység környezeti terhelése mérséklése, a táj megőrzése mellett a mezőgazdasági termelés csökkentésére, a hosszabb távú piaci egyensúly javítására törekszik.

– Ezzel szemben a hazai agrárszabályozás a környezetvédelmi szempontokra is figyelemmel, az agrárágazat adott helyzetéből fakadó „reorganizációs”, stabilizációs igényeket tekintetbe véve, főként a vetésterület átstrukturálására, a génmegőrzésre és genetikai vonalak fenntartására (fejlesztésére), a minőségi vetőmag-felhasználás bővítésére, az öntözött területek kiterjesztésére, az egészségesebb birtokszerkezet kialakítására (termőföld rendeltetésszerű hasznosítására való alkalmassá tétele, termőföldvásárlás birtok-összevonási céllal), a termőföld minősége megőrzésére stb. ösztönöz.

– A KTM-nél, a KHVM-nél, a BM-nél, IKIM-nél található források pedig általánosabb környezetvédelmi célokat fogalmazznak meg, amelyekhez a mezőgazdasággal összefüggő projektek is kapcsolhatók, de ez utóbbiak finanszírozása alapvetően az agrártámogatásról szóló jogszabály céljai szerint lehetséges.

Összegezve, az összevetés alapjául szolgáló magyar jogszabály- (szubvenció) rendszerben megjelenő célok más megközelítésűek, mint az EU-beliek. Így a vizsgált EU jogszabállyal összevethető hazai szabályozás eltér a közösségitől, céljait, módszereit, a megcélzottak körét tekintve. Másképp mondva: az összevetés korlátozott lehet, hiszen eltérő logikájú elemeket kell egymás mellé helyezni.

A magyar támogatási rendszerben is megjelenik a részfinanszírozás, a projektek költségeinek egy részéhez járul hozzá az állam. A támogatásokhoz pályázati úton lehet hozzájutni, az igénylőknek „üzleti tervet” kell kidolgozni. Ez utóbbi elemek ha nem is olyanok, mint az EU-beliek, de szellemük és megközelítésük hosszabb távon hozzáilleszhető a közösségi gyakorlathoz.

C) A közösségi jogszabály átvételének feltételei és hatásai

A rendelet teljes egészében kötelező és közvetlenül hatályos valamennyi EU-tagállamban.

1. Az EU-szabályozás átvételének feltételei.

– Többéves a sajátosságokat figyelembe vevő helyi programokat kell kidolgozni a közösségi jogszabályi célok alapján. Azoknak olyan területekre kell kiterjedni, amelyek a környezet és a táj szempontjából egységesek.

– A minimum ötéves programok elemei a következők: az érintett földrajzi térség meghatározása; a terület természeti, környezeti és strukturális bemutatása; a támogatás céljainak leírása összhangban a jogszabályban leírtakkal; költségek kalkulálása; a programban résztvevők informáltságának biztosítása.

– A helyi programok helyett az egész ország területére vonatkozó általános szabályozó keretrendszer is ki lehet dolgozni.

– A rendelettel összhangban meg kell határozni a támogatás megadásának feltételeit; a kifizetésre kerülő támogatás összegét; a támogatási szisztéma adminisztrációs és szabályozási rendjét, a támogatás felhasználása ellenőrzésének rendszerét.

– A helyi programok vagy általános keretrendszer ismertetése és elfogadtatása az EU Bizottsággal.

– A tagországi társfinanszírozás biztosítása. A közösségi részfinanszírozás az elmaradt régiók fejlődése és szerkezeti alkalmazkodása segítése esetében 75, máshol 50%-os.

2. Az EU-szabályozás átvételének hatásai.

– Az érintettek köre: a vidék és a táj megőrzésére vállalkozó gazdálkodók (farmerek), a környezetbarát gazdálkodást segítő képzést végző szervezetek, szolgáltató vállalkozások.

– Korlátozások, tiltások: a) a jogszabály-ismertetés IV. 3. és 4. pontja alapján (jogszabály 5. cikkely 2. és 3. pont) nem lehet a közösségi tartalékföld rendszer alá tartozó olyan területekre támogatást adni, amelyeket nem élelmiszer jellegű termékek előállítására használnak; b) a tagállamok a rendeletben megjelölt maximális támogatást korlátozhatják, a kedvezményezett gazdasági egység méretéhez igazodva; a támogatás maximális összege (4. cikkely).

– Előnyök: közösségi források bevonásával a mezőgazdasági tevékenység környezetbarát jellegének erősítése, a vidék és tájvédelem s az ezt szolgáló oktatás jóval gyorsabb fejlődése. Erre a környezet jelenlegi állapota mellett igen nagy szükségünk van.

D) Javaslatok

Az agrárágazattal összefüggő környezetvédelmi célkitűzések közege és jellege, amint arra kitértünk, eltér az EU-ban és Magyarországon. Épp ezért a *csatlakozás előtti* időszakban az EU prioritásait közvetítő ilyen közösségi támogatás hazai bevonása nem tűnik valószínűnek.

A *csatlakozás utánra* való felkészülés egyfelől a szóban forgó (sok esetben számunkra is égető fontosságú) közösségi elképzelésekhez igazítható (ám a magyar érdekeket és sajátosságokat tükröző) hazai célrendszer kialakítását jelenti, tekintettel arra, hogy a szóban forgó EU jogszabály olyan elemeket is tartalmaz, amelyek alól a magyar mezőgazdaság jelenlegi helyzetében kivételt célszerű kérnünk (ilyen a növényvédőszeres és gyomirtók felhasználásának mérséklése; bizonyos mezőgazdasági területek parlagon hagyása). A támogatások bevezetésének és megszerzésének fentiekben érintett feltételeit is ki kell alakítani. A felkészülés másfelől azt jelenti, hogy a környezetvédelemmel kapcsolatos hazai prioritások (lásd a mai támogatási célrendszer fenti ismertetését), természetesen aktualizált formában, megjeleníthetők legyenek vagy a strukturális alapok egésze vagy a nemzeti támogatási rendszerben.

A felkészülési munka főfelelőse az FM és a KTM, együttműködve a BM-mel, a KHVM-mel és az önkormányzatokkal.

2.2.2. Az erdősítés támogatása

Az erdősítés támogatásáról az EEC 2080/92/EGK. számú, 1992. június 30-ai, a mezőgazdaságban teendő erdészeti intézkedésekre vonatkozó közösségi támogatási rendszer létesítéséről szóló rendelete szabályozza.

A) A közösségi jogszabály bemutatása

I. Tárgy, célok

1) A mezőgazdasági földek erdősítése mind földhasznosítási, mind környezetvédelmi szempontból fontos. Ez a Közösségen belül hozzájárul az erdészeti termékkínálat bővüléséhez és a megreformált közösségi mezőgazdasági politika (CAP) céljainak is megfelel.

Ezért az EAGGF Garancia Oszttálya részfinanszírozásával közösségi támogatási rendszer létesül, abból a *célből*, hogy:

- nyomon kövesse a piacszervezési előírások szerint bevezetendő változásokat,
- hozzájáruljon az erdőkben rejlő erőforrások kihasználásának javításához és növeléséhez,
- hozzájáruljon a környezeti egyensúllyal harmonikusabban összeegyeztethető területgazdálkodási módszerek kialakulásához,
- küzdelmet folytasson az üvegházhatás ellen és lekösse a keletkező széndioxid egy részét.

2) Ez a támogatási rendszer elősegíti az erdősítést mint a földhasznosítás egyik lehetséges változatát, illetve a gazdaságokban az erdészeti tevékenység fejlesztését.

A támogatási rendszer magában foglalhatja:

- a) az erdősítési költségekhez nyújtandó támogatást,
- b) az erdősített területre vonatkozó, hektáronkénti éves felárat a célból, hogy a telepítés első öt évében fedezze a fenntartási költségeket
- c) a hektáronkénti éves felárat a célból, hogy fedezze a mezőgazdasági földek erdősítéséből adódó jövedelemveszteségeket,
- d) a beruházási támogatást az erdősített terület nyiladékokkal, szélfogó fasorokkal, tűzvédelmi pásztákkal, vízvételi helyekkel és utakkal való ellátásához.

II. A rendelet alanya (kedvezményezettek)

1) Az I.2.a. és I.2.b. pontban említett támogatás megadható minden olyan **természetes vagy jogi személynek**, amely vállalja a mezőgazdasági földek erdősítését.

2) Az I.2.c. pontban említett támogatásra csak akkor kerül sor, ha azt

- olyan gazdálkodóknak adják, amelyek **nem** vesznek részt a korai mezőgazdasági nyugdíjazásra vonatkozó közösségi támogatási rendszer létesítéséről szóló, a 2079/92/EGK. sz. rendelettel bevezetett korai nyugdíjazási rendszerben,
- minden egyéb **magán, természetes vagy jogi személynek** juttatják.

3) A gyorsan növő, rövid vágásfordulóban termesztett fafajok esetében az I.2.a. pontban említett támogatásra csak akkor kerülhet sor, ha azt olyan gazdálkodóknak adják, amelyek **főfoglalkozásként** (lásd 2328/91/EGK. sz. rendelet 5. cikkely 1/a. pont) folytatnak mezőgazdasági tevékenységet, illetve az erdőtelepítés alkalmazkodik a környezettel összeegyeztethető helyi körülményekhez.

4) A karácsonyfa-telepítés nem támogatható.

5) Az I.2.d. pontban említett támogatásra csak akkor kerülhet sor, ha azt **gazdálkodóknak vagy azok társulásainak** adják.

6) A szóban forgó támogatási rendszer tartalmazhat közösségi hozzájárulást a mezőgazdasági földek olyan erdősítésének a ráfordításaihoz is, amelyet a tagországok illetékes **állami vagy helyi hatóságai** vállaltak.

III. Mértékek

1) A szóban forgó támogatási rendszerbe tartozó **támogatások maximális összege** a következő lehet:

- **erdősítési költségek** esetében (lásd I.2.a. pont):
  - > eukaliptusz-telepítések esetén 2.000 ECU/ha,

- > fenyőtelepítések esetén 3.000 ECU/ha,
- > lomblevelűek vagy maximum 75% lomblevelű fajtát tartalmazó vegyes telepítések esetén 4.000 ECU/ha

– **fenntartási költségek** esetében (lásd I.2.b. pont):

- > az első két évben 250 ECU/ha évente, és a következő években 150 ECU/ha évente fenyőtelepítés esetén,
- > az első két évben 500 ECU/ha évente, és a következő években 300 ECU/ha évente lomblevelűek vagy legfeljebb 75 százalék lomblevelű fajtát tartalmazó vegyes telepítés esetén

A tagországok az előbbi két (erdősítési költségek esetében és fenntartási költségek esetében történő) támogatást összevonhatják, és ennek az összevont összegnek a kifizetését időben egyenletesen eloszthatják egy 5 éves időszak folyamán, azzal a feltétellel, hogy az frissen telepített területeket a kedvezményezettek fenntartják és ápolják.

– **a kiesett jövedelmet pótló felár** esetében (lásd I.2.c. pont):

- > évi 600 ECU/ha, amennyiben az erdősítést olyan gazdálkodó vagy gazdálkodói társulás vállalja, amely korábban megművelte az adott földterületet az erdősítés előtt,
- > évi 150 ECU/ha, amennyiben az erdősítést a II.2. pontban szereplőtől eltérő fél vállalja

– **a meglevő erdők felszereltségének javítása** esetében (lásd I.2.d. pont):

- > 700 ECU/ha a faállományok javítására és szélfogó fasorok (erdősávok) létesítésére,
- > 1400 ECU/ha a paratölgy-állományok felújítására és javítására,
- > 18.000 ECU/km erdészeti utak létesítésére,
- > 150 ECU/ha az erdő tűzvédő pásztákkal és vízvételi helyekkel való ellátására

A mezőgazdasági gépeknek erdészeti munkára való alkalmassá tételének ráfordításai beleszámítanak a fentiekben jelzett beruházási költségekbe.

2) Egy tagország indokolt kérésére, és amennyiben a közösségi források rendelkezésre állnak, a Bizottság olyan döntést hozhat, hogy az erdőállomány javítására, valamint a paratölgyesek felújítására és javítására megállapított összegeket 1200 ECU/ha-ra, illetve 3.000 ECU/ha-ra megemeli.

IV. Feltételek

1) A tagállamok a támogatási rendszert **nemzeti vagy regionális szinten kidolgozott többéves programok révén** hajtják végre, amelyek megfelelnek az I. pontban említett célkitűzéseknek és amelyek különös figyelmet fordítanak:

- a támogatás összegeire és időtartamára az erdősítés jelenlegi költségei és az erdősítéshez felhasznált fajok vagy fatípusok fenntartása alapján, vagy a mezőgazdasági földek erdősítéséből adódó jövedelem-kiesés alapján,
- a támogatás megadásának feltételeire, főleg az erdősítés esetében,
- a környezeti hatások értékelésére és megfigyelésére tett intézkedésekre, illetve a földhasznosítási kritériumokkal való összehasonlíthatóságra és összeegyeztethetőségre,
- minden megtett vagy tervezett az előbbiekkal összefüggő egyéb intézkedés jellegére,
- azokra az intézkedésekre, amelyek a mezőgazdasági és a vidéki kezelők (azaz erdészettel foglalkozó szereplők) megfelelő információ-ellátását szolgálják.

2) A tagállamok kidolgozhatnak olyan **helyi (zóna) erdősítési terveket** is, amelyek a környezeti és természeti feltételek és a mezőgazdasági struktúrák sokszínűségét juttatják kifejezésre. Ezeknek főleg az alábbiakat kell tartalmazniuk:

- az erdősítési cél meghatározása,
- az erdősíthető helyre és a terület-csoportosításra vonatkozó feltételek,
- az alkalmazandó erdészeti tevékenységek,
- a helyi körülményeknek megfelelő fafajok kiválasztása.

3) **A program értékelése**

A tagállamoknak megszabott határideig (a jelenlegi tagállamoknak 1993. július 30-ig kellett) a nemzeti vagy regionális programok tervezetét, a kapcsolódó vagy tervezett nemzeti törvényeket, szabályzatokat és adminisztratív előírásokat, amelyekkel a szóban forgó támogatási rendszert érvényesíteni akarják, továbbá a program éves költségbeclését el kell juttatniuk a Bizottsághoz.

A Bizottság az előbbieket megvizsgálja a célból, hogy megállapítsa:

- a jelen rendeletnek megfelelő teljesíthetőségüket, figyelembe véve céljait és a különféle intézkedések közötti kapcsolatokat,
- a részfinanszírozásra alkalmas intézkedések jellegét,
- a részfinanszírozásra alkalmas felhasználás teljes összegét.

A Bizottságnak a jelen támogatási rendszer tényezői (lásd I. és II. pont) alapján kell határoznia a nemzeti vagy regionális programok elfogadásáról. E célból a Bizottság az (EEC 89/367/EGK. sz. határozattal létrehozott) ún. Erdészeti Bizottságnak továbbítja határozat-tervezetét. Ezt az Erdészeti Bizottság véleményezi, amely alapján (de azzal nem feltétlenül egyezve) a Bizottság kialakítja végleges véleményét a nemzeti vagy regionális programok (teljes vagy részleges) elfogadásáról.

V. Forrása

A rendeletbe foglalt **támogatásokat** a tagállamok fizetik. A közösségi részfinanszírozás aránya a 2052/88/EGK. sz. rendelet 1. cikkelyének 1. pontjában meghatározott cél („Az elmaradott régiók fejlődésének és szerkezeti alkalmazkodásának elősegítése”, azaz 1. Célkitűzés) alá tartozó régiókban 75%, más régiókban 50%.

2) A jelen rendelet nem zárja ki, hogy a tagállamok további olyan kiegészítő támogatási intézkedéseket hozzanak, amelyeknek a feltételei vagy a támogatás megadása eltér az itt meghatározottaktól, vagy amelyeknek az összegei az itt szabályozottakat meghaladják, feltéve, hogy az említett intézkedések a Szerződés 92., 93. és 94. cikkelyével összhangban állnak.

B) A közösségi és a magyar szabályozás összevetése

1. Kapcsolódó magyar jogszabályok, támogatási konstrukciók.

Az érvényes költségvetési törvény, illetve a hatályos 220/1996. (XII.24.) sz. Kormányrendelet, a **3/1997. (I.19.) FM rendelet**. Ez utóbbiban (az agrárgazdasági célok költségvetési támogatása) külön fejezet (az V-ik) foglalkozik az erdővédelem és az erdőgazdálkodási tevékenység támogatásával. Az itt megjelenő célok jelentős részben hasonlóak, mint a vizsgált közösségi jogszabályban. Így

- az erőtelepítés, az erdőszerkezet-átalakítás és a fásítás támogatása,
- az erdő elsődleges rendeltetése érvényesítésének támogatása,

- az erdő természetes, illetve mesterséges felújításának, illetve a fiatal erdők ápolásának és nevelésének, a tuskózásnak, a tűzpászták, nyiladékok és határjelek karbantartásának támogatása,
- az erdőgazdálkodási üzemterv készítésének támogatása,
- erdővédelmi munkák és kényszerkijelölés alapján végzett erdőgazdálkodási tevékenység költségeinek fedezése,
- a nemzetközi szerződés alapján működtetett erdővédelmi mérő- és figyelő rendszer; a nemzetközi szervezetekben a magyar képviselő ellátásának támogatása,
- erdei természeti rendszerek, az erdő természeti egyensúlya és egészségi állapota megőrzésének támogatása,
- az erdészeti kultúra, kutatás, oktatás és ismeretterjesztés támogatása,
- erdei vasutak működtetésének támogatása,
- a jóléti és parkerdő fenntartás támogatása.

2. A közösségi és a magyar szabályozás hasonlósága és különbsége.

– A közösségi és a jelenlegi magyar célrendszer és szabályozás sok hasonló elemet tartalmaz. Így az erdősítési költségekhez való hozzájárulás, az erdőtelepítés és fenntartás támogatása, az erdősítési nyiladékok, szélfogó fasorok, tűzvédelmi pászták létesítésének támogatása.

– A közösségi célrendszerben a mezőgazdasági földek erdősítésére való ösztönzésnek kiemelt szerepe van, a magyar támogatási célok között ez közvetlenül nem jelenik meg. A közösségi szabályozás az erdőfejlesztés mellett a mezőgazdasági termelés csökkentésére, a hosszabb távú piaci egyensúly javítására törekszik.

– Ugyanakkor akadnak olyan elemek (például az erdei vasutak működtetésének támogatása), amelyek csak a magyar támogatási rendszerben jelennek meg.

Összegezve, az összevetés alapjául szolgáló magyar jogszabály- (szubvenciós) rendszerben megjelenő célok jelentős hányadban konformak az EU-beliek. Vonatkozik ez a támogatási célokra és a megcélzottak körére is (természetes vagy jogi személyek). A magyar támogatási rendszerben, akár csak a közösségiben hektárra vetített összegek jelennek meg. A támogatásokhoz az erdészeti hatóság által elfogadott „üzleti terv” és költségvetés alapján lehet hozzájutni. Ez utóbbi elemek ha nem is olyanok, mint az EU-beliek, de szellemük és megközelítésük hosszabb távon hozzáilleszhető a közösségi gyakorlathoz.

C) A közösségi jogszabály átvételének feltételei és hatásai

A rendelet teljes egészében kötelező és közvetlenül hatályos valamennyi EU-tag-államban.

1. Az EU-szabályozás átvételének feltételei.

– Többéves nemzeti vagy regionális szinten kidolgozott program megalkotása. Ezeknek tartalmazniuk kell a támogatás összegét, időtartamát, az erdősítés költségeit, a környezeti hatások értékelését, a földhasznosítás értékelését stb.

– A tagállamok kidolgozhatnak helyi (zóna) erdősítési terveket is.

– A kidolgozott programok, a kapcsolódó vagy tervezett nemzeti törvények, szabályzatok ismertetése és elfogadtatása az EU Bizottsággal.

– A tagországi társfinanszírozás biztosítása. A közösségi részfinanszírozás az elmara-dott régiók fejlődése és szerkezeti alkalmazkodása segítése esetében 75, máshol 50%-os.

2. Az EU-szabályozás átvételének hatásai.

– Az érintettek köre: a) természetes és jogi személyek, amelyek vállalják a mezőgazdasági földek erdősítését; b) az erdősítésből fakadó jövedelemvesztés ellensúlyozása azoknak a gazdálkodóknak jár, amelyek nem vesznek részt a korai mezőgazdasági nyugdíjazásra vonatkozó közösségi támogatási rendszerben; c) az erdősítési költségekhez nyújtandó támogatáshoz (a gyorsan növekvő fajok esetében) a főfoglalkozású gazdálkodók juthatnak csak hozzá; az erdészeti beruházások (nyiladékok, tűzvédelmi pászták stb. létesítése) támogatásához csak a gazdálkodók és társulásaik juthatnak hozzá.

– Korlátozások, tiltások: a) jogszabály 2. cikkely 2. pont d) bekezdés a karácsonyfa-telepítés nem támogatható; b) 3. cikkely a támogatások összege maximált.

– Előnyök: közösségi források bevonásával a jelenlegi erdészettel összefüggő magyarországi támogatási célok gyorsabban és kiterjedtebben megoldhatók. Mindez erősíti a mező- és erdőgazdasági tevékenység környezetbarát jellegét, segíti a vidék- és tájvédelmet, s közvetve a vidéki turizmus fejlődéséhez is hozzájárul. Erre a környezet jelenlegi állapota mellett igen nagy szükségünk van. A közösségi források bevonása a 10 évre szóló erdészeti fejlesztési projekt megvalósítását is előmozdíthatja. Át kell azonban gondolni, hogy milyen mértékben lesz szükség a mezőgazdasági földek erdősítésére.

D) Javaslatok

A *csatlakozás előtti* időszakban (még ha közösségi támogatás bevonására korlátozott is az esély) meg kell teremteni a feltételeit az EU-konform erdészeti támogatási rendszer kialakításának. A támogatási rendszer mai formája is számos elemében megfelel a közösségi kívánalmaknak.

A *csatlakozás utánra* való felkészülés, a sok esetben számunkra is alapvető fontosságú közösségi elképzelésekhez igazítható (ám a magyar érdekeket és sajátosságokat tükröző) hazai célrendszer kidolgozását követeli meg. A támogatások bevezetésének és megszerzésének fentiekben érintett feltételeit is ki kell alakítani. Meg kell vizsgálni, hogy a 10 évre szóló erdészeti fejlesztési terv céljai mennyiben illeszthetők hozzá a közösségi kívánalmakhoz. Az agrárpolitikai, birtokpolitikai elképzelésekkel összhangban megvizsgálandó, hogy hol és mekkora mezőgazdasági terület erdősítése célszerű. Az erdőgazdálkodás jelen magyarországi helyzetből következő problémáit is át kell tekinteni. A felkészülési munka *főfelelőse* az FM, együttműködés KTM-mel, a KHVM-mel és az önkormányzatokkal.

ÖSSZEFOGLALÁS

A magyar mezőgazdaság fejlődését az elmúlt évtizedekben alapvetően a közvetlen és közvetett energia-bevitel rohamos növekedése jellemezte. Az ipari eredetű, illetve feldolgozású anyagok részaránya a mezőgazdaság összes anyagfelhasználásán belül a 60-as évek elején még elenyésző volt, de a 1980-as évek közepére megközelítette a 60 %-ot. **Jellemző volt a mennyiségi szemlélet**, az anyag- energia pazarlás, a tájidegen kultúrnövények termesztése, ami sok helyen a talaj termőképességének nagyfokú romlását, valamint országos léptékben a legnagyobb mértékű folyamatos vízszennyezést okozta.

A nyolcvanas évek végétől ezekben a folyamatokban **alapvető változások történtek**: a növényvédőszeres és műtrágyák használata a korábbiak töredékére csökkent, az állatállomány a korábbi kb. kétharmada, a földhasználat extenzívebbé vált. E változások azonban nem tudatos környezetpolitikai intézkedések következményei, hanem csupán az agrárátalakulás velejárói voltak. Időben azonban egybe estek az EGK mezőgazdaságban bevezetett környezetkímélő intézkedésekkel.

Az EU-hoz való csatlakozás folyamatában mérlegelni kellene a környezetvédelmi, tájmegőrzési támogatások bevezetését is. Igaz ugyan, hogy az átlagos növényvédőszer és műtrágya használat jelenleg jóval alacsonyabb, mint az EU-ban, s ezek további csökkentésével, s az így ennek révén támogatással aligha számolhatunk. Figyelembe veendő azonban, hogy **a meglévő alacsony környezeti terhelés fenntartásáért is kapható támogatás**.

Ezen kívül az is megfontolandó, hogy az intenzív termelésre kevésbé alkalmas területek gazdálkodásában az EU által támogatott környezetkímélő módszerek megoldást jelenthetnek. E körülmények indokolják egy olyan rendszer meghonosítását, amely közelebb visz bennünket egy környezetkímélő mezőgazdasági gyakorlathoz. Hazánkban máig fennmaradtak olyan tájak, amelyeket a hagyományos gazdálkodási formák jellemeznek. Ugyanakkor várható, hogy jelentős kiterjedésű ún. hátrányos területeken szűnik meg ill. válik extenzívvé a mezőgazdasági termelés

Az EU agrárpolitikájának környezetvédelemmel kapcsolatos intézkedései három fő csoportba sorolhatók. Az első a **hatósági előírások** köre. Ide az agrártermelés és élelmiszer előállítás körülményeit, az élelmiszerek beltartalmi értékét, a szermaradványok és a környezeti terhelés megengedett mértékét meghatározó közegészségügyi, állategészségügyi, növényvédelmi szabályok sokasága tartozik. Ezek betartása tulajdonképpen nem csupán az EU tagországokra, hanem részben az oda élelmiszert exportálókra is vonatkozik. Épp ezért ezekhez az előírásokhoz, szabványokhoz való igazodásunk elemi érdekünk.

Az EU Strukturális Alapokból adott támogatások két fő csoportba sorolhatók. Az elsőbe azok tartoznak, amelyek elsődleges célja nem kifejezetten a környezet- és tájmegőrző gazdálkodás előmozdítása. A környezetvédelmi vonatkozású fejlesztések azonban e körben is a prioritások között szerepelnek. Témánk szempontjából azonban azok a strukturális támogatások a legfontosabbak, amelyek kifejezetten a környezet- és tájmegőrző gazdálkodásra, a környezeti terhelés csökkentésének előmozdítására irányulnak. Ezért tanulmányunkban e támogatások formáival, mértékével, feltételeivel, hozzáférési lehetőségeivel foglalkoztunk részletesen. E támogatásokat két, 1992-ben elfogadott EGK rendelet szabályozza. Mindkettő az ún. kísérő intézkedések körébe tartozik.

A környezetkímélő és tájmegőrző gazdálkodás támogatását a 2078/92/EGK. számú, a környezet védelmének és a vidéki táj megőrzésének követelményeivel összeegyeztethető mezőgazdasági termelésről szóló rendelete szabályozza.

A rendelet *egyfelől* azoknak a farmereknek a támogatását teszi lehetővé, akik a környezet és a vidék megőrzése céljából az alábbiakra vállalkoznak:

- a) jelentősen csökkentik a műtrágya és növényvédő szer felhasználásukat, vagy annak korábbi mérséklését fenntartják, biotermelést kezdenek,
- b) a növénytermesztés extenzívebb formáira térnek rá, vagy a korábban bevezetett extenzívebb módszert fenntartják, vagy a szántóföldet füves területté alakítják,
- c) mérséklik egy adott legelőterületre eső juhok és szarvasmarha számát,
- d) a környezet és a természet védelmét szolgáló, az adott vidék és táj sajátosságai megőrzésével konform gazdálkodási módszert alkalmaznak, vagy kipusztulással fenyegetett helyi állatfajtákat tenyésztnek,
- e) biztosítják az elhagyott gazdasági területek és/vagy erdők megőrzését,
- f) legalább 20 évig parlagon hagynak gazdasági területeket, s azokat valamilyen környezetvédelmi célra hasznosítják, így főként élőhelyek megőrzésére, nemzeti parkok létesítésére, hidrológiai rendszerek megőrzésére,
- g) a földterületet mindenki általi hozzáférésre készenlétben tartják.

A rendelet *másfelől* a környezetbarát gazdálkodást és erdőgazdálkodást segítő farmer-képzést is támogatja.

A támogatás *feltétele*, hogy a tagállamoknak a felsorolt célokat tartalmazó többéves helyi programokat dolgozzanak ki, amelyek révén alkalmazhatják a fentiekben megjelölt kedvezményezett támogatását. Ezeknek a programoknak tekintettel kell lenniük a helyi környezeti sajátosságokra, a természeti és mezőgazdasági struktúrák változatosságára, az ott folytatott gazdálkodás jellegére és a közösségi környezetvédelmi prioritásokra.

A rendeletbe foglalt támogatásokat (prémiumokat) a tagállamok fizetik ki a közösségi rendelkezések bevezetése miatti korlátozásokból eredő gazdálkodói bevételi veszteségek ellensúlyozására. EU jogszabályokban előírt feltételek alapján a Bizottság is hozzájárulhat a fentiekben megjelölt prémiumokhoz. ***A közösségi részfinanszírozás aránya az elmaradott régiók esetében maximum 75 %, más régiókban maximum 50%.***

A közösségi és a jelenlegi magyar szabályozás alapvetően eltérő közegben született, más-más gazdálkodási és költségvetési feladatok megoldását szolgálják. Ezért azokban a hasonló elemek mellett, az eltérések dominálnak. A közösségi szabály a mezőgazdasági tevékenység környezeti terhelése mérséklése, a táj megőrzése mellett a mezőgazdasági termelés csökkentésére, a hosszabb távú piaci egyensúly javítására törekszik.

Ezzel szemben a hazai agrárszabályozás a környezetvédelmi szempontokra is figyelemmel, az agrárágazat adott helyzetéből fakadó „reorganizációs”, stabilizációs igényeket tekintetbe véve, főként a vetésterület átstrukturálására, a génmegőrzésre és genetikai vonalak fenntartására (fejlesztésére), a minőségi vetőmag-felhasználás bővítésére, az öntözött területek kiterjesztésére, az egészségesebb birtokszerkezet kialakítására (termőföld rendeltetészerű hasznosítására való alkalmassá tétele, termőföldvásárlás birtok-összevonási céllal), a termőföld minősége megőrzésére stb. ösztönöz.

Épp ezért a csatlakozás előtti időszakban az EU prioritásait közvetítő ilyen közösségi támogatás hazai bevonása nem tűnik valószínűnek. A **csatlakozás** utánra való felkészülés egyfelől a szóban forgó közösségi elképzelésekhez igazítható (ám a magyar érdekeket és sajátosságokat tükröző) hazai célrendszer kialakítását jelenti, tekintettel arra, hogy a szóban forgó EU jogszabály olyan elemeket is tartalmaz, amelyek alól a magyar mezőgazdaság jelenlegi helyzetében kivételt célszerű kérnünk (ilyen a növényvédőszeres és gyomirtók felhasználásának mérséklése; bizonyos mezőgazdasági területek parlagon hagyása). A támogatások bevezetésének és megszerzésének feltételeit is ki kell alakítani. A felkészülés másfelől azt jelenti, hogy a környezetvédelemmel kapcsolatos hazai prioritások megjelenjenek a mezőgazdasági támogatási rendszerben.

Az erdősítés közösségi támogatását az 2080/92/EGK. számú rendelet szabályozza. A mezőgazdasági földek erdősítése mind földhasznosítási, mind környezetvédelmi szempontból fontos. Ez a Közösségen belül hozzájárul az erdészeti termékkínálat bővüléséhez és a megreformált közösségi mezőgazdasági politika (CAP) céljainak is megfelel.

Ez a támogatási rendszer elősegíti az erdősítést mint a földhasznosítás egyik lehetséges változatát, illetve a gazdaságokban az erdészeti tevékenység fejlesztését. A támogatási rendszer magában foglalhatja:

- a) az erdősítési költségekhez nyújtandó támogatást,
- b) az erdősített területre vonatkozó, hektáronkénti éves felárat a célból, hogy a telepítés első öt évében fedezze a fenntartási költségeket
- c) a hektáronkénti éves felárat a célból, hogy fedezze a mezőgazdasági földek erdősítéséből adódó jövedelemvesztéseket,
- d) a beruházási támogatást az erdősített terület nyiladékokkal, szélfogó fasorokkal, tűzvédelmi pásztákkal, vízvételi helyekkel és utakkal való ellátásához.

A rendeletbe foglalt támogatásokat a tagállamok fizetik. **A közösségi részfinanszírozás aránya az elmaradott régiókban régiókban maximum 75%, más régiókban maximum 50%.**

Az összevetés alapjául szolgáló magyar jogszabályok nagyrészt konformak az EU-beliekkel. Ez egyaránt vonatkozik a támogatási célokra és a megcélzottak körére is. A magyar támogatási rendszerben, akárcsak a közösségiben hektárra vetített összegek jelennek meg. A támogatásokhoz az erdészeti hatóság által elfogadott „üzleti terv” és költségvetés alapján lehet hozzájutni. Ez utóbbi elemek ha nem is olyanok, mint az EU-beliek, de szellemük és megközelítésük hosszabb távon hozzáilleszthető a közösségi gyakorlathoz.

A csatlakozás előtti időszakban (még ha közösségi támogatás bevonására korlátozott is az esély) meg kell teremteni a feltételeit az EU-konform erdészeti támogatási rendszer kialakításának. A támogatási rendszer mai formája is számos elemében megfelel a közösségi kívánalmaknak. A **csatlakozás utánra** való felkészülés, a sok esetben számunkra is alapvető fontosságú közösségi elképzelésekhez igazítható (ám a magyar érdekeket és sajátosságokat tükröző) hazai célrendszer kidolgozását követeli meg. A támogatások bevezetésének és megszerzésének feltételeit is ki kell alakítani. Meg kell vizsgálni, hogy a 10 évre szóló erdészeti fejlesztési terv céljai mennyiben illeszthetők hozzá a közösségi kívánalmakhoz. Az agrárpolitikai, birtokpolitikai elképzelésekkel összhangban megvizsgálandó, hogy hol és mekkora mezőgazdasági terület erdősítése célszerű. Az erdőgazdálkodás jelen magyarországi helyzetből következő problémáit is át kell tekinteni.

Irodalom

ARKLETON TRUST (1989): Rural Change in Europe: Research Programme on Farm Structures and Pluriactivity. Nethy Bridge, U.K.

COMMISSION of the EUROPEAN COMMUNITIES: Agriculture and the Reform of the Structural Funds. Green Europe. 5/90.

MEYER, H. (1990) : From agricultural to rural policy in the EC. In: Tracy, M.(ed): Rural Policy Issues. Papers presented at a seminar on „Europe 1993”, Enstone, Oxford, U.K., Arkleton Trust.

FRANKLIN, S.H.: (1969) The European Pesantry.The Final Phase. London, Methuen.

Council regulation (EEC) No 2078/92 of June 1992 on agricultural production methods compatible with the requirements of the protection of the environment and the maintenance of the countryside.

Council regulation (EEC) no. 2080/92 of 30 june 1992 instituting a community aid scheme for forestry measures in agriculture. OJ No L 215, 30/07/92 p. 0096.

A fenntartható mezőgazdaság módszereinek környezetvédelmi kérdései és bevezethetősége. Elemző tanulmány (Márkus F., Nagy Sz., Szerk.: Nemes Cs., Balogh J.) Fenntartható Fejlődés Bizottság 1997. (ISSN 1218 1587, ISBN – 963-03-4218-9.

Jeanine Ekelmens and Jolle Smeets: Agriculture and the reform of the structural funds-vademecum. Commission of the European Communities, 1990.

Cohesion and the development challenge facing the lagging regions, European Comission, 3/1997. (I.18) FM rendelet az agrárgazdasági célok 1997. évi költségvetési támogatásáról.